

Tysiące zabytków ze średniowiecznego miasta w Dzwonowie

20 lutego 2018

Przez lata mieszkańcy na zaoranych polach natrafiali na kości, ale średniowieczny gród pozostawał tylko w sferze legend. Zapomniane, średniowieczne miasto w Dzwonowie odkryto dopiero w 2014 r. – od tego czasu odnaleziono tam już łącznie ok. 70 tys. zabytków.

Pierwsze wzmianki o Dzwonowie (Wielkopolskie), występującym w literaturze także pod nazwą Swanowo lub Zwanowo, pochodzą z początku XIV w. Mimo, że w czasach średniowiecznych Dzwonowo było prężnym ośrodkiem miejskim zamieszkiwanym przez ok. 200 mieszkańców, z kościołem, rezydencją rycerską i rynkiem, to przez lata istnienie tego grodu funkcjonowało tylko w miejscowych legendach.

Obecnie Dzwonowo liczy zaledwie kilka domostw. Jeszcze niedawno mieszkańcy na polach po orce odnajdowali kości. Według ich opowieści, tereny te od co najmniej 10 ostatnich lat były grabione też przez samozwańcych „poszukiwaczy skarbów”. Wieś jest położona w Puszczy Zielonce, otacza ją gęsty las. Na relikty dawnego miasta natrafiono tu dopiero w 2014 r. dzięki zdjęciom lotniczym. Pozostałości dawnych zabudowań były widoczne tylko dlatego, że znajdowały się na terenach pól uprawnych.

Badaniami od początku zajmowało się Muzeum Regionalne w Wągrowcu; a ostatnie dwa lata badań (2016-2017) finansowane były ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W tym czasie prowadzono badania nieinwazyjne. Archeolog kierujący badaniami i jednocześnie odkrywca zaginionego miasta Marcin Krzepakowski powiedział PAP, że dzięki tym pracom udało

się ustalić, że pierwsze ślady człowieka w tym miejscu pochodzą już z epoki schyłkowego paleolitu, czyli z okresu 12-10 tys. lat temu.

„Najwięcej śladów mamy jednak w tym miejscu z epoki średniowiecza. W XIII w. w Dzwonowie powstała najpierw niewielka wieś zbudowana na planie owalnicy, a niedługo później założono tu miasto lokacyjne należące do rodu Nałęczów, które prosperowało w tym miejscu przez ok. 150 lat. Kiedy w pobliżu tego miejsca zaczęły powstawać inne ośrodki miejskie, jak Murowana Goślina czy Skoki – Dzwonowo, jako miasto, zaczęło się chylić ku upadkowi. W XVI w. miejscowość liczyła już tylko sześć gospodarstw, a obecnie są tu tylko cztery domy” – mówił PAP Krzepkowski.

Jak tłumaczył, pamięć o średniowiecznym mieście długo pozostawała w przekazywanych z pokolenia na pokolenie legendach m.in. o zatopionym kościele p.w. św. Michała, o dzwonach, które czasem jeszcze tu słychać, czy o epidemii cholery, która miała pogrzebać mieszkańców miasta.

„Kiedy w 2014 r. rozpoczynaliśmy badania, obecni mieszkańcy Dzwonowa nadal podchodzili do tego z przymrużeniem oka, jakbyśmy badali jakąś legendę czy wręcz bajkę. Dopiero kiedy udało nam się to miasto odnaleźć i zlokalizować, mieszkańcy uwierzyli, że mieszkają w miejscowości, która ma średniowieczne tradycje” – podkreślił archeolog.

Dzięki pracom prowadzonym na powierzchni pól, zabytków ruchomych, takich jak monety, kościane grzebienie, żelazne noże, fragmenty ceramiki czy uzbrojenia, udało się zebrać ponad 35 tys. łącznie ważyły ponad 181 kg. Krzepkowski dodał jednak, że łączna liczba wszystkich zabytków odnalezionych w Dzwonowie jest dwukrotnie większa, czyli liczy ok. 70 tys. obiektów. „To bardzo duża liczba, szczególnie w odniesieniu do powierzchni, jaką udało nam się rozpoznać do tej pory w Dzwonowie, a jest to zaledwie może 1 proc. powierzchni całego stanowiska” – zaznaczył.

„Jednym z najciekawszych zabytków było np. okucie pasa znalezione w jednej z chat przy rynku. Okucie zostało odlane ze stopu miedzi i przedstawia Madonnę w średniowiecznej szacie, która jedną nogę opiera na lwie. Najprawdopodobniej jest to okucie mieszczańskiego pasa paradnego, które ma symbolizować pokonanie szatana” – ocenił archeolog.

Dzięki badaniom naukowcom udało się stworzyć wizualizację średniowiecznego miasta. Krzepkowski tłumaczył, że życie przeciętnego mieszkańca Dzwonowa nie było łatwe, „mieszkańcy musieli walczyć z różnymi przeciwnościami, z chorobami, ale i także z przyrodą; z wylewami rzeki, suszą”.

„Dzięki ostatnim badaniom możemy też już więcej powiedzieć o kondycji zdrowotnej mieszkańców. Udało nam się rozpoznać fragment cmentarza związanego z nieistniejącym już kościołem. Przebadaliśmy dotychczas ok. 100 grobów i dzięki temu wiemy, że większość z tych osób umierała w wieku 25-35 lat” – mówił Krzepkowski.

Dodał, że dzięki środkom z ministerstwa udało się przeprowadzić też wiele specjalistycznych analiz, w tym badania m.in. kości zwierzęcych odnalezionych na terenie średniowiecznego dworu rycerskiego i późniejszej rezydencji szlacheckiej. „W trakcie analizy wydzielono tam fragmenty pancerza żółwia i przypuszczamy, że był on konsumowany przez ówczesnych mieszkańców. Nie ograniczano się więc tylko do zwierząt hodowlanych czy zwierzyny łownej, ale dietę uzupełniano także rybami czy właśnie innymi zwierzętami wodnymi, jak np. żółwiami. Odnaleziono tu też dużą serię kości i łusek ryb; wiemy, że spożywano tu karasie, leszcze, szczupaki” – tłumaczył archeolog.

Zaznaczył, że dzięki m.in. badaniom pyłków roślinnych zanalizowane zostało też ówczesne środowisko przyrodnicze. „Udało się określić jak wyglądała w tamtym czasie szata roślinna, jaki był stan wód. Wiemy też, że uprawiano tu konopie, żyto, pszenicę i chmiel, który – jak wiadomo – był

niezwykle ważny w średniowiecznym mieście, bo to piwo było wówczas głównym napojem” – powiedział Krzepkowski.

W ostatnich dwóch latach badacze zajmowali się też szczegółową kwerendą historyczną Dzwonowa. Poza przybliżeniem historii miasta i dziejów jego właścicieli, badacze natrafili również na postać astronoma, matematyka Piotra z Dzwonowa, który żył w XV wieku. Był on jednym z twórców krakowskiej szkoły astronomicznej, w której później studiował Mikołaj Kopernik.

Badacze podkreślają, że przeprowadzone badania dostarczyły dużej informacji o dziejach Dzwonowa, jednak nie wyczerpały potencjału badawczego tego miejsca. W tym roku prace będą kontynuowane. Archeolodzy planują przeprowadzić m.in. badania ratownicze dworu rycerskiego i siedziby szlacheckiej. Niebawem ma się także ukazać publikacja podsumowująca dotychczasowe badania w Dzwonowie.

Autorstwo: Anna Jowska

Źródło: NaukawPolsce.PAP.pl